

– демонстрація візуальної навчальної інформації: використання кольорових зображень служить для наочного представлення матеріалу, полегшує його розуміння і запам'ятовування, комп'ютерна анімація дозволяє збільшити швидкість передачі інформації студенту і підвищити рівень її розуміння;

– звуковий супровід є додатковим методом передання інформації, дозволяє краще сприймати матеріал, що вивчається, збагатити його коментарями викладача;

– відео більш повно забезпечує наочну демонстрацію навчального матеріалу, покращує його сприйняття;

– можливість швидких переходів між блоками навчального матеріалу;

– різноманітні сервісні послуги.

Проведений аналіз науково-педагогічної літератури [3; 4] дозволив визначити деякі проблеми комп'ютеризації графічної підготовки, а саме:

– відсутні єдині психолого-педагогічні підходи до застосування НІТ при вивченні графічних дисциплін з врахуванням циклів дисциплін і різних ступенів освіти;

– відсутні ефективні засоби організації навчальної діяльності студентів в умовах НІТ.

Незважаючи на те, що комп'ютерні технології включаються в навчальний процес переважно як «підтримуючий засіб» в рамках системи навчання, абсолютно очевидно, що в майбутньому процес навчання буде вже неможливий без НІТ. Останні поступово змінюють не тільки спосіб навчання, а й роль викладачів в навчальному процесі, дають змогу ефективніше використовувати навчальний час і ресурси, більше розкрити індивідуальні здібності студентів і фактично надають безмежні можливості отримання будь-якої інформації в безлічі доступних форм, найбільш відповідних в кожному конкретному проблемному випадку.

На нашу думку, для поліпшення стану використання комп'ютерної техніки в графічній підготовці студентів ВНЗ потрібно залучити провідних викладачів графічних дисциплін з метою розробки з нарисної геометрії і креслення:

– тривимірних демонстраційних програм з використанням елементів анімації;

– комп'ютерного лекційного курсу;

– електронних підручників;

– контролюючих програм на базі комп'ютерної техніки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Козяр М. М. Методичне забезпечення графічної підготовки спеціаліста у вищому закладі освіти (на прикладі немашинобудівних спеціальностей): Дис. ... канд. пед. наук. — Рівне 1999. — 194 с.
2. Сайт кафедри нарисної геометрії і графіки Севастопольського національного технічного університета: <http://sevntu.com.ua/studies/ngg>
3. Михайленко В. Є., Плоский В. О. Результати діяльності української асоціації з прикладної геометрії та задачі на найближчий час // Матеріали Другої українсько-російської науково-практичної конференції «Современные проблемы геометрического моделирования». — Харьков: ХГУПТ, — 2007. — С. 6–14.
4. Скідан І. А. Проблеми викладання графічних дисциплін // Матеріали Другої українсько-російської науково-практичної конференції «Современные проблемы геометрического моделирования». — Харьков: ХГУПТ, — 2007. — С. 53–58.

Галина ДІДУК-СТУП'ЯК

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ГРУПОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ВЗАЄМОДІЇ РІЗНОТИПОВИХ ПІДХОДІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У 9 КЛАСІ

У статті окреслено питання щодо застосування інтерактивних технологій у процесі розуміння комунікативно-діяльникового, особистісно зорієнтованого, текстоцентричного, культурологічного (соціокультурного), функціонально-стилістичного підходів при формуванні етнокультурної компетенції у школярів основної школи; подано методичні та дидактичні положення і принципи, методи й прийоми засвоєння національно орієнтованих мовних засобів при створенні дискурсів усної та писемної форми; запропоновано фрагмент уроку із методичним коментарем стосовно формування етнокультури в учнів 9 класу при поєднанні різновекторних аспектів навчання на уроках української мови.

Сьогоднішня освіта вибрала пріоритетні напрямки формування мовної особистості. Перш за все, це процес утвердження загальнокультурних цінностей, які мають глибоке національне підґрунття, що сприяє загальному розвитку індивідуума, розвою його комунікативних здібностей, можливостям засвоєння знань, самостійності у прийнятті рішень, критичності та формуванні культури мовлення.

Зальновідомо, що оновлення системи освіти вимагає значного вдосконалення всіх елементів навчального процесу, починаючи від самого наповнення, тобто змісту, методів і прийомів, його формами. Саме форми навчання впливають на ефективність навчального процесу, полегшують управління пізнавальною роботою учнів, сприяють креативному засвоєнню знань і вмінь із врахуванням їх пізнавальних здібностей, потреб і нахилів, уподобань; формує основні життєві компетентності активної особистості.

Діагностика сучасної педагогічної літератури і стану шкільної практики свідчить, що зміни в навчально-виховному процесі неможливі без застосування на уроках інтерактивних технологій, у нашому випадку групових, які покладені в основу взаємодії комунікативно-діяльнісного, особистісно зорієнтованого, культурологічного (соціокультурного), текстоцентричного (дискурсного), функціонально-стилістичного підходів, і які сприятимуть у формуванні етнокультури в школярів основної школи, та як такі, що ґрунтуються на діалозі, співробітництві, взаємоспілкуванні, моделюванні ситуації вибору та вільного обміну думками.

Загальновідомий вислів: «Культура кожного народу закодована у його мові» останнім часом набуває великого значення. Мова кожної нації та її культура є взаємозалежним органічним цілим. Із розвитком і збереженням мови починається розвиток і збереження національної культури. Утримуючи в одній духовній площині всіх представників певної нації як на етнічній території, так і поза її межами, мова скріплює всі сфери національної культури.

Мета нашого наукового повідомлення — вказати на особливості використання групових технологій у площині взаємодії різнотипових підходів вивчення української мови в сучасній школі.

Доведено, що навколишній світ люди різних культур сприймають по-своєму, а одні й ті ж самі культурні явища оцінюють неоднаково. Психолінгвісти пояснюють це тим, що мислення має національну специфіку, обумовлену характером мови. Відображаючи ту ж саму дійність, різні мови по-різному акцентують у ній неоднакові ознаки, користуються неоднаковими формами та матеріальними засобами. Колорит, своєрідність і специфічний національний характер тієї чи іншої культури забезпечується особливістю мови певного народу.

Будучи мовою корінного етносу, українська мова водночас є духовним національним кодом, який об'єднує всіх громадян України незалежно від їх національності й згуртовує у народ. Це зумовлює важливість проблеми вивчення української мови і як державної – адже процеси українотворення потребують збереження цілісності нації, об'єднання зусиль її громадян, їхньої консолідації на засадах громадянського патріотизму.

Культурологічний або соціокультурний підхід до мовної освіти продиктований саме тим, що престижність будь-якої нації визначається рівнем її культури, а остання — культурою мови, яка є формою збереження і творення національної культури.

Як свідчать дослідження останніх років у царині лінгводидактики (О. М. Біляєв, А. М. Богущ, Л. О. Варзацька, М. С. Вашуленко, О. П. Глазова, Г. І. Дідук, Т. К. Донченко, С. О. Караман, П. І. Литвиненко, В. Ф. Макаренко, Л. М. Паламар, І. М. Хом'як, Г. Т. Шелехова, Л. В. Скуратівський та інші) гармонійне поєднання української та загальнолюдської культур реалізується через вивчення мови як культурознавчої дисципліни, взаємозв'язок з культурними надбаннями народів, що живуть поруч, їх полілог культур, інтеграцію в українську культуру і разом з нею — у світову. Саме цьому у школі сприяє формування у школярів соціокультурної компетенції. Окремо години на реалізацію вказаної змістової лінії не виділяються, а змістове наповнення здійснюється на основі відбору соціокультурних відомостей освітніх галузей «Мови і літератури», «Суспільствознавства», «Етичної культури» тощо. В основу цієї змістової лінії покладено використання на уроках української мови дібраних текстів відповідної тематики, що використовується як дидактичний матеріал для опанування учнями мовної і мовленнєвої змістових ліній, а також створення спеціальних систем для особистісно орієнтованих завдань, котрі передбачають опрацювання цих текстів.

Аналіз мети, змісту і структури соціокультурного компонента, критеріїв його засвоєння, засвідчує, що основою цього компонента є тексти або система тематично об'єднаних текстів українознавчого спрямування. Адаже українська мова — це феноменальний витвір народу. В результаті цього в основу її методики першим покладено принцип народності — репрезентації української мови як геніального творіння розуму, серця, почуттів, усіх сфер багатогранної діяльності українців, які берегли традиції сім'ї, роду й українського народу [6, 10]. Цей принцип немислимо реалізувати, не звертаючись до широкого використання всіх видів і жанрів українського фольклору, Біблії, творів красномовства, прилучення до збирання скарбів народної мудрості, які мають відображення у фольклорних та художніх текстах. Згідно з етнопедagogічними дослідженнями, саме вони є основою оволодіння лінгвістичними знаннями та виробленням мовних умінь, що позначаються особливою увагою до національно орієнтованих засобів рідної мови, тобто таких, «що відбивають умови життя, особливості світобачення й світосприйняття українців, відтворюють загальну картину їхніх поведінкових стереотипів» [5, 32].

Навчання учнів на основі національних текстів етнопедagogічного змісту зумовлює, з одного боку, переймання ними культурного досвіду етносу, цінностей, ідеалів, традицій, тобто формування етнокультурної компетенції, а з іншого — на базі отримання етнознань про реальність матеріальної та духовної культури українців, правила мовленнєвого етикету, засвоєння національно орієнтованих мовних одиниць, у школярів формуються мовленнєві вміння і навички, серед яких: створювати національно-культурні тексти, добирати матеріали для усного виступу, складати діалоги, дотримуючись етикету мовлення, виражати і відстоювати громадянську позицію та інші [8, 14].

Як переконують дослідження етнопедagogіки, основою формування мовлення є духовне становлення особистості. Думки про єдиний процес духовно-мовленнєвого розвитку висловив Ф.М.Буслаєв, за спостереженнями якого рідна мова «так зрослася з особистістю кожного, що навчати її означає разом розвивати духовні можливості учня» [2, 30].

Поділяємо думку вчених-методистів, дидактів, психологів, що соціокультурний підхід до вивчення мовно-мовленнєвого матеріалу слід розпочинати з перших уроків української мови у школі, особливо тоді, коли у дітей починає розвиватися фантазія, креативне мислення, оцінює ставлення до навколишнього світу й себе. Це властиво всім віковим цезям учнів основної школи. Вважаємо, якщо словесник приділятиме належну увагу реалізації соціокультурної змістової лінії на уроках української мови, то зможе відкрити їм великий і глибокий духовний світ. Нерозуміння або поверхове розуміння цих особливостей веде до помилок у навчально-виховній роботі і особливо у такій складній сфері діяльності, як формування вмінь висловлювати свої думки, переживання, почуття, емоції у відповідному стилі та згідно з умовами спілкування, використовуючи при цьому свої знання та навички. Такими помилками є, зокрема, недооцінка сил і можливостей підлітка, його свідомості, прагнення до самостійності, бажання проявити свої здібності, неповага до його запитів, інтересів.

Культурологічний (соціокультурний) підхід оволодіння українською мовою як рідною і як державною слід втілювати за рахунок поступового засвоєння школярами системи понять, моральних і етичних норм українців, залученням поетичної, народнопісенної творчості, образотворчого мистецтва тощо. Головними завданнями при цьому стають:

- створення навчальних текстів, дидактичного матеріалу інформаційно-пізнавального характеру для розуміння української культури через залучення до неї дітей, широке ознайомлення з життєвими реаліями українського народу, виховання глибокої поваги до нього;
- виховання любові до України;
- формування основи досконалого оволодіння українською мовою та поваги до неї, інтересу до представленої нею культури;
- становлення мовленнєвих здібностей (оволодіння грамотою — читанням і письмом, аудіюванням, дотриманням орфоепічних норм, розвиток монологічного та діалогічного мовлення тощо);
- інтелектуальний (розумовий і мовленнєвий) розвиток, формування вмінь висловлювати власні міркування;
- формування вмінь й навичок самоконтролю.

Вважаємо, що їх рішення лежать у інноваційних лінгводидактичних положеннях, які сприятимуть взаємодії різнотипових підходів до вивчення української мови.

Перше положення включає наступність і спадкоємність поколінь, так як рідна мова передається із давних часів і передбачає спрямування української мови на відродження і розвиток українських мовних традицій та пошанного «Ви» у звертанні до старших, слів увічливості, наприклад: «панове», «пане», «пані», «добродію», «Ваша святосте», «Ваше превелебносте» і інші. Орієнтовно (візьмемо тематику 9-го класу) соціокультурна змістова лінія пропонує використовувати відповідно до цього положення про розвиток української мови; відомості про українську громаду, родину, український національний характер; основні галузі господарства: ремесла та народні художні промисли; про найвизначніші постаті вітчизняної та світової культури; географічне положення України та її природні багатства; життєвий і професійний вибір особистості [9, 119–120].

Малоефективною буде методика української мови, яка не враховує у зазначеному аспекті положення емотивності, детально дослідженому нами у кандидатській роботі [7]. Емотивність дає змогу забезпечити мовно-мовленнєвий розвиток учня на основі єдності його душі, серця й розуму, тобто спонукає школяра сприйняти мову щиро, як найбільш потрібну, рідну. Провідним лейтмотивом функції емотивності постає розвиток духовної сфери особистості, зокрема виховання патріотизму, моральних переконань, активізація пізнавальної діяльності учнів, відчуття прекрасного, збагачення словникового запасу, формування вмінь висловлювати особистісні переконання, знати та розуміти власний етнодуховний світ. Важливими є також професійні дії вчителя прищеплювати любов до уроків української мови, прихильно ставитися до школярів, своїм мовним взірцем, щирою любов'ю до українського слова, методичною майстерністю поетапно заохочувати їх з радістю опановувати азами української мови як материнської і як державної. Напевне, ніхто не залишиться байдужим, коли вчитель як зразок запропонує на уроках вивчення мовного матеріалу тексти на теми: «Історія писанки (крашанки)», «Що я знаю про герб України?», «Не хлібом єдиним живе людина», «Я — українець(українка) і т. н. Вони складені для п'ятикласників, і діти охоче висловлюють свої думки, вступають в дискусії. Таким чином ми пропонуємо поєднувати комунікативно-діяльнісний, особистісно-зорієнтований та культурологічний (соціокультурний) підходи на уроках української мови.

Важливий вплив на навчання та виховання дітей має те середовище, в якому проживає учень. Саме тому корисним буде використання на уроках мови краєзнавчого матеріалу, місцевого діалекту, адже це теж надзвичайно цінні історичні пам'ятки української мови, джерело збагачення й відображення місцевого колориту життя українців, барвистості й розмаїтості барв рідного слова. Якщо доручити учням зібрати фольклорні матеріали від своїх старших рідних, родичів, вони залюбки це зроблять. На таких уроках варто прослухати записи українських народних пісень. У процесі, організованого за допомогою комунікативно-ситуативних, лінгвостилістичних, когнітивно-креативних завдань, реалізується інтеракція (взаємодія) культурологічного підходу із особистісно зорієнтованим, комунікативно-діяльнісним, стилістично-функціональним, що входять у компетентнісний, аспектами сприймання та відтворення різножанрових і різностильових зв'язних висловлювань школярами. Осмислюючи цікаві щодо змісту й багаті на колоритні мовні засоби тексти, діти духовно збагачуються, вчаться аналітично мислити, при цьому формується їхня самосвідомість. Важливим для культурологічного (соціокультурного) підходу є використання комплексу методів, прийомів та засобів навчання. Їх різноманітність зумовлена методичними етапами уроків: презентацією мовного матеріалу й засобів оперування ним; поясненням учителя; організацією самостійного пошуку учнів; осмисленням нових мовно-мовленнєвих явищ шляхом розумових операцій (аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення); проведенням мовно-мовленнєвих тренінгів; використанням засвоєного матеріалу у процесі побудови власних висловлювань та їх екстраполяцією. Враховуючи названі етапи, пропонуємо наступну таксонімію методів й прийомів реалізації культурологічного (соціокультурного) підходу на уроках української мови: бесіда (підготовча, повідомлювана, відтворювана, евристична, узагальнювальна, повторювальна, катехизисна); метод розповіді (пояснення); спостереження, трансформації, конструювання, реконструювання, діалогування, диспуту, дискусії. Культурологічний компонент неможливо застосовувати без комунікативно-діялісного,

особисто зорієнтованого підходів, які у свою чергу опираються на мовленнєве спрямування, індивіалізацію навчання, функціональність, ситуативність навчання.

Досить важливим при використанні культурологічного (соціокультурного) підходу буде той урок, на якому, крім попередніх, враховано положення виховуючого навчання.

Погоджуємося із міркуваннями зарубіжних та вітчизняних науковців-методистів, що за умови, коли словесник користується авторитетом, усвідомлює свою суспільну роль і знає, якими слід виховувати своїх учнів, то у процесі викладання української мови реалізувати можливості культурологічного (соціокультурного) підходу можна завжди. Це і дидактичний матеріал, зокрема фольклор, який сприяє засвоєнню шляхетних традицій, норм християнської моралі, забезпечує духовне, моральне, національно-патріотичне, трудове й інтелектуальне виховання. Крім того, художня творчість українського письменства, завдяки якій ми виховуємо найкращі загальнолюдські якості. Думки, до яких учитель хоче прихилити дитячі душі, мають бути прийнятними для них. Так, патріотичні ідеї варто опредмечувати у такі зрозумілим дітям поняття, як «материнська мова», «рідний край», «наймиліший куточок», «материнська колісанка» [8, 11].

Культурний контекст оволодіння мовою створюється за рахунок поступового засвоєння втіленої у ній системи понять, моральних і етичних норм, залучення поетичної, народнопісенної творчості. Робота за новими програмами потребуватиме докорінної перебудови методичної свідомості вчителя. Адже пропонується система спонукає замислитись не тільки над тим, що потрібно робити з мовою, що вже стала доступною дитині, скільки над тим, які умови необхідно створити дитині, які механізми пам'яті й резерви організму задіяти, щоб навчання стало цікавим і увага зосереджувалась над тим, що вчитель хоче навчити і щоб це впливало на емоційну сферу учня з метою запам'ятовування.

Увесь навчально-виховний процес слід підпорядковувати ставленню до учня як цікавого, бажаного співрозмовника і неповторної особистості. Цьому сприятиме передусім диференціація ще не зовсім традиційних для вітчизняної методики підходів до організації навчального простору на уроках мови.

Саме тут має панувати оптимістична атмосфера взаємоповаги, невимушеності, доброзичливості, тактовності, рівноправного партнерства, довіри до учня і віри в його можливості, уваги до неординарності мислення. Тільки за цієї умови можна сподіватися на оптимальний вияв інтелектуальних і мовленнєвих здібностей дитини як особистості. Як свідчить апробація створеної нами компаративної методики [авт. право Г.Д.-С.], навчання української мови, інноваційність забезпечує інтенсивніший порівняно з традиційним розвиток мовно-мовленнєвої особистості лише за умови системноцілісного підходу до реалізацій триєдиної поурочної мети. Остання істотно впливає на мотивацію навчальної діяльності, оскільки сприяє урізноманітненню навчальних дій, що в свою чергу запобігає втомі, викликає інтерес, активізує діяльність учнів і, як показує проведений формувальний експеримент, підвищує ефективність навчальної діяльності.

Визначальним стає ставлення вчителя до учнів. Педагог перестає бути викладачем. Він опікується мовою, співпрацює з кожною дитиною і в міру можливостей намагається створити максимально сприятливі умови для розвитку, самореалізації, самовираження кожного через мовлення.

Найпромовистішими, найвиразнішими у людини є очі, обличчя. Тому дітей слід розмістити в класі півколом (за наявності звичайно одномісних парт), щоб вони мали можливість бачити не лише вчителя а й усіх своїх однолітків, відчувати на свої дії реакцію, слова і вчинки, звикати до аудиторії. Усе це сприятиме й до формування в учнів зовнішньої культури – мати завжди охайний, красивий вигляд, контролювати власну поведінку, позбутися початкових звичок і негативних рис. Зайве нагадувати, що приклад подає сам вчитель, який повинен вміти керувати своєю поведінкою, приділяючи належну увагу таким її компонентам, як міміка, емоції, настрій, техніка мовлення, постановка голосу дикція, тощо. Отже, закладений у навчальному плані поділ класів на групи у процесі вивчення мов робить можливим розташування півколом, яке слід розглядати не як примху чи просту формальність, а обов'язкову умову повноцінної реалізації пропонованої системи, необхідну інфраструктуру нової технології, яка несе великий психологічний і емоційний заряд. Необхідно передбачити також наявність або можливість організації сценічного простору [5, 16].

Кімната, в якій проводиться урок, повинна бути провітреною, світлою, чистою, затишною. Досить позитивно на процес навчання впливають квіти, музика, гарні картини (технологія сугестопедії, описана нами в кандидатській роботі-1998р.), яскравий килимок посеред кімнати, зручні меблі. Усе це сприятиме активізації правої півкулі мозку, яка за традиційної організації навчання залишається пасивною.

Нова методика передбачає активне використання можливостей так званого периферичного зору, завдяки якому людина сприймає значний обсяг інформації. Тому на стіні варто періодично вивішувати схеми, таблиці, цікаві повідомлення, стінгазети соціокультурного спрямування, що виготовляють учні власноруч, які теж матимуть значний вплив на їх мовно-мовленнєвий розвиток і патріотичне виховання.

Шкільний дзвінок (чи то на урок, чи з уроку) теж має викликати позитивні емоції. Його можна замінити приємними музичними акордами-закликами, час звучання яких збагатиться з початком і кінцем перерви. Моментом релаксації та продовження дії технології сугестопедії у культурологічному підході для школярів буде і неголосна мелодія української пісні (народної або сучасної), яка може звучати впродовж усієї перерви.

У межах нашого повідомлення хочемо навести фрагменти застосування елементів компаративної методики на основі поєднання різнотипових підходів у 9-му класі спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов при вивченні безсполучникового складного речення на уроках української мови як першої.

Тема уроку: Безсполучникове складне речення.Смислові відношення між частинами БСР.

Мета: навчити учнів знаходити у тексті безсполучникові складні речення; визначати їхні основні ознаки,смислові відношення між частинами БСР; правильно інтонувати БСР; розвивати уміння й навички аналізувати, зіставляти мовні факти, робити висновки; виховувати повагу до звичаїв і традицій рідного народу,народів інших держав.

Тип уроку: формування нових знань (за метою та типами різновекторних підходів до навчання) [Авт.Г.Д.-С.].

Хід уроку

1.Мотивація навчально-пізнавальної діяльності.

1.1.Застосовуємо взаємодію особистісно зорієнтованого, комунікативно-діяльнісного та текстоцентричного підходів для проведення першого ознайомлюючого лінгвістичного дослідження.

Завдання 1. Прочитайте текст, записаний на дошці.Знайдіть у ньому складні безсполучникові речення. Визначте, чому в них ставляться різні розділові знаки, хоч за будовою речення подібні.Яку роль відіграє в них інтонація?Чи зустрічали ви подібні речення у текстах іноземних мов, що вивчаєте? Як ці речення називаються у їхньому синтаксисі?

Текст 1.*Великодня Субота. У Хорватії етнічні українці печуть паски; варяться шинки і ковбаси; викопують з городу хрін; витягають буряки з ями, в якій берегли їх протягом зими; збивають масло в масничці; наривають свіжого барвінку.Під вечір господарі, що живуть ближче церкви, обстежують пильно свої обійстя – у цю ніч сільські хлопці недалеко церкви розпалюють великий вогонь.Для підтримання ватри згодиться будь-який дерев'яний господарський предмет, ніхто не сміє гніватися, якщо ця річ раптом потрапить у вогонь. (За П.Головчуком).*

2.Вивчення нового матеріалу.Використовуючи інтеракційну технологію «Взаємне навчання (робота в парах)», пропонуємо самостійно опрацювати теоретичний матеріал про складне безсполучникове речення, дати відповіді у навчально-науковому стилі на питання в кінці параграфа та скласти схеми до речень попереднього тексту.

Також з'ясувати, якою буде соціокультурна тема цього уроку(*свята і звичаї української громади*).

3.Закріплення отриманих знань, застосування набутих умінь і навичок. 3.1.Робота з текстом 2.

Текст 2. *День святого Андрія Первозваного випадає на 13 грудня.*

Стародавня християнська легенда розповідає: апостол Андрій проповідував християнство у самому Царгороді, на побережжях Чорного моря та в околицях нашої столиці – Києві.

В Україні свято Андрія за традицією відзначається вечорницями, на них готують вареники з пісною начинкою і калиту. Це – корж, змащений медом. Його чіпляють до сволака і розпочинають гру: хлопець чи дівчина повинна вкусити калиту без допомоги рук та ще й при цьому не засміятися. Якщо це комусь вдавалося зробити, то вважалося: він у шлюбі буде щасливим. (О.Воропай).

Завдання 1. Прочитайте текст 2. До якого стилю він належить? Доберіть заголовок до нього. Знайдіть у цьому тексті безсполучникові складні речення з однорідними частинами. Які смислові відношення між цими реченнями? (Одночасність дій, явищ).

Використовуючи технологію «Синтез думок», виконуємо **завдання 2**. Самостійно опрацюйте інформацію у підручнику на с.94, вправа 179. З'ясуйте, які ще є смислові відношення в таких реченнях? (Послідовність дій, явищ; зіставлення і протиставлення). Знайдіть у тексті БСР з неоднорідними смисловими відношеннями (2, 5, 6 речення). Всі групи, на які був поділений клас, у зошитах записують спільні думки про опрацьований матеріал, формулюють висновок. Після цього вчитель проводить рефлексію. **4. Рефлексія.** В умовах особистісно зорієнтованого вивчення складного безсполучникового речення учні і словесник аналізують власну діяльність: що нового дізналися на уроці? Що сподобалося? Що запам'яталося? Для чого потрібно знати народні звичаї та обряди?

Отже, інтеракція різнотипових підходів на уроках української мови із використанням групових технологій, нових методичних та дидактичних принципів сприятиме формуванню етнокультурної та комунікативної компетенцій у школярів 9 класів; культурологічний (соціокультурний) підхід у взаємодії з особистісно зорієтованим, комунікативно-діяльнісним, стилістично-функціональним, текстоцентричним (дискурсивним) аспектами вивчення мови передбачають формування в учнів культурної соціальної позиції, вільного прояву своєї індивідуальності, створення культурного середовища своєї життєдіяльності, прилучення до цінностей загальнолюдської й національної культур, включення в навчально-виховний діалог та культурну співтворчість в освітньому просторі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Біляев О. М. Культура мовлення вчителя-словесника // Дивослово. — 1995. — № 1. — С. 37.
2. Буслаев Ф. И. Преподавание отечественного языка. — М.: Просвещение, 1992. — 512 с.
3. Варзацька Л. О., Янчук Оксана. Особистісно зорієтована модель мовленнєвого розвитку особистості // Українська мова і література в школі. — 2007. — № 9. — С. 13–18.
4. Ващенко Г. Виховний ідеал. — Полтава: Полтавський вісник, 1994. — 192 с.
5. Галасвська Л. Реалізація соціокультурної лінії на уроках рідної (української) мови в 5-му класі // Українська мова і література в школі. — 2005. — № 8. — С. 12–18.
6. Дашко В. Структура і зміст духовної культури особистості // Рідна школа. — 2003. — № 6. — С. 17–19
7. Дідук Г.І. Формування в учнів 5–7 класів умінь використовувати засоби емотивності: Дис... кандидата пед. наук: 13.00.02 / Тернопіль: ТДПУ імені В. І. Гнатюка. — Тернопіль, 1998. — 220 с.
8. Донченко Т. Два уроки на одну тему // Дивослово. — 1996. — № 9. — С. 32–36.
9. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Українська мова 5-12 класи. / За ред. Л.В.Скуратівського. — К.: Ірпін, 2005. — 118–120 с.
10. Литвиненко П. Реалізація культурологічної змістової лінії на уроках української мови: проблеми і перспективи. // Українська мова і література в школі. — 2004. — № 6. — С. 8–12.
11. Макаренко В. Практично на кожному уроці. Реалізація культурологічного принципу навчання на уроках української мови в 5–7 класах. // Укр. мова і література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та коледжах. — 2003. — № 5. — С. 81–86.

Надія КРЕДЕНЕЦЬ

ПРОВІДНІ ІДЕЇ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ

Стаття присвячена актуальній проблемі розвитку європейської професійної освіти на зламі ХХ–ХХІ ст. у контексті інтеграційних процесів. Особливу увагу приділено аналізу основних положень і фундаментальних напрямків інтеграційних процесів, які слугують для забезпечення якості професійної